

14

**Una dècada de tesis
doctorals sobre joventut
(2008-2018)**

**MARIA ANTÒNIA GOMILA GRAU
MIREN FERNÁNDEZ DE ÁLAVA
ROSARIO POZO GORDALIZA**

Maria Antònia Gomila Grau

Llicenciada en Ciències Polítiques i Sociologia en l'especialitat d'Antropologia Social a la Universitat Complutense, doctora en Història per l'Institut Universitari Europeu. Becària Marie Curie a l'Institut d'Ethnologie Méditerranéenne et Comparative de la Universitat de Provença. Professora contractada doctora del Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques de la UIB i membre del Grup d'Investigació i Formació Educativa i Social (GIFES) de la UIB.

Miren Fernández de Álava

Llicenciada en Traducció i Interpretació, màster de Recerca en Educació, i doctora en Educació amb menció internacional per la Universitat Autònoma de Barcelona. Va ser investigadora postdoctoral Juan de la Cierva del Ministeri d'Economia i Competitivitat al Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques de la UIB. La seva recerca se centra, principalment, en la formació permanent, les organitzacions i el gènere. És membre del Grup d'Investigació i Formació Educativa i Social (GIFES) de la UIB.

Rosario Pozo Gordaliza

Diplomada en Educació Social i llicenciada en Psicopedagogia amb diverses especialitzacions (màster) en problemes socials, etnicitat i gènere, entre d'altres. Doctora en Sociologia. Ha estat becària FPU del Departament de Sociologia de la Universitat de Granada i consultora internacional en temes de gènere i desenvolupament a Àsia. Actualment, és professora contractada doctora del Departament de Pedagogia i Didàctiques Específiques de la UIB. És membre del Grup d'Investigació i Formació Educativa i Social (GIFES) de la UIB.

Resum

Les tesis doctorals de la Universitat de les Illes Balears (UIB) constitueixen la matèria prima d'aquesta anàlisi que té, com a nexa comú, la joventut i els joves. El treball és un repàs per les principals temàtiques relacionades amb la joventut i els joves que s'han investigat a les Illes Balears i que, des de diferents disciplines i perspectives, recullen les problemàtiques que els afecten. La salut, l'educació, la inserció laboral i l'evolució demogràfica constitueixen els quatre eixos en els quals s'agrupen les tesis doctorals presentades a la UIB en els darrers 8 anys, en departaments tan diversos com infermeria i fisioteràpia, psicologia, pedagogia, història i biologia.

Paraules clau

Tesis doctorals / Joventut / Joves / Disciplines

Resumen

Las tesis doctorales de la Universidad de las Islas Baleares (UIB) constituyen la materia prima de este análisis que tiene, como nexo común, la juventud y los jóvenes. El trabajo es un repaso por las principales temáticas relacionadas con la juventud y los jóvenes que se han investigado en las Islas Baleares y que, desde diferentes disciplinas y perspectivas, recogen las problemáticas que los afectan. La salud, la educación, la inserción laboral y la evolución demográfica constituyen los cuatro ejes en los cuales se agrupan las tesis doctorales presentadas en la UIB en los últimos 8 años en departamentos tan diversos como enfermería y fisioterapia, psicología, pedagogía, historia y biología.

Palabras clave

Tesis doctorales / Juventud / Jóvenes / Disciplinas

Introducció

Les problemàtiques i necessitats que afecten la joventut es converteixen en tema d'interès i objecte d'investigació de les tesis doctorals que s'han anat presentant a la UIB des del 2008 fins al 2018. Tot i que no tot els anys s'han defensat tesis doctorals vinculades a la joventut, les tesis incloses en aquesta revisió ofereixen una perspectiva bastant global de quins són els àmbits d'interès relacionats amb els i les joves des de disciplines variades.

La salut dels adolescents i joves agrupa el major nombre de tesis fetes sobre aquesta franja d'edat. Nou de les quinze tesis presentades entre 2011 i 2018 han abordat el tema de la salut i tres d'aquestes estan relacionades amb els hàbits d'alimentació (totes fetes en els departaments de Biologia), dos sobre els estils de vida (del Departament d'Infermeria i Fisioteràpia) i tres sobre la problemàtica de l'ansietat en els adolescents (de departaments de Psicologia i Pedagogia).

Una altra àrea d'interès és el tema educatiu. En aquest bloc trobam tres tesis: una amb propostes didàctiques per a l'alumnat de secundària i dues relacionades amb l'alumnat amb problemes de comportament. Sobre aquestes dues, una se centra en l'alumnat amb alteracions de comportament i, l'altra, en la problemàtica del síndrome d'esgotament professional (*burn-out*) del professorat, també lligada al comportament dels adolescents i a les condicions del sistema educatiu.

Hi ha tres tesis més que posen el punt de mira en adolescents i joves,

una des d'una perspectiva social i educativa, centrada en menors amb mesures judicials; una altra relacionada amb les condicions d'inserció laboral dels joves espanyols i la mobilitat per motiu laboral –les dues dirigides des de la Facultat d'Educació– i, finalment, trobam una altra tesis de caire històric, també relacionada amb aspectes de salut ja que es refereix a l'evolució de la mortalitat infantil i juvenil en els segles XIX i XX.

A continuació, s'ofereixen en detall les línies bàsiques de recerca i els resultats obtinguts en cada una de les tesis analitzades.

1. Joventut i salut

1.1. Els hàbits i estils de vida saludables

La tesi doctoral de Bennisar, *Estilos de vida y salud en estudiantes universitarios: la Universidad como entorno promotor de la salud*, defensada al 2012, avalua els estils de vida i l'estat de salut dels estudiants de la Universitat de les Illes Balears mitjançant el qüestionari ESVISAUN. El treball conclou que hi ha diferències significatives segons el gènere. Mentre que els homes consumeixen més alcohol i practiquen més esport, les dones tenen una dieta més saludable. En canvi, no s'observen diferències segons la classe social. A més, la prevalença del consum de drogues és semblant a la de la població general, excepte en el cas del tabac, ja que es confirma una tendència important a la disminució d'aquest hàbit. A més, s'observa que fer exercici físic, no fumar, desdejunar tots els dies i fer un

nombre més gran de menjades són indicadors determinants d'una dieta saludable. Els resultats confirmen que els comportaments de salut no s'han de considerar de forma aïllada, ja que s'observa una tendència a la conglomeració de factors de risc com fumar, baixa adherència a la dieta mediterrània i inactivitat física en estudiants universitaris.

En aquest mateix bloc, se situa la tesi doctoral de Carlos Moreno, *Factores que influyen en la actividad física y en los hábitos alimentarios de los estudiantes universitarios*, defensada al 2012. Aquesta tesi estudia els factors que influeixen en els hàbits saludables dels estudiants universitaris. Concretament, els factors que influeixen en l'activitat física, els hàbits alimentaris i la seva adequació a la dieta mediterrània, així com l'agrupació d'aquests amb altres factors com el consum d'alcohol i de tabac en la població d'estudiants de la Universitat de les Illes Balears. Els resultats demostren una tendència d'agrupació dels factors de risc (manca d'activitat física, dieta inadequada i hàbits tòxics) entre els universitaris. S'ha observat un gran desajustament entre el patró de consum d'aliments dels estudiants i el recomanat, a la vegada que s'ha evidenciat una pèrdua de la dieta mediterrània tradicional, per la qual cosa es fa necessari, d'una banda, dur a terme intervencions per a sensibilitzar els universitaris dels efectes d'aquestes conductes sobre la salut i, de l'altra, crear entorns que propiciïn el canvi cap a hàbits més saludables.

La tesi doctoral de Maria Teresa Arbós, *Actividad física y salud en estudiantes universitarios desde una perspectiva salutogénica*, defensada

al 2017, és un estudi de disseny observacional transversal en una mostra de 1.373 estudiants de la UIB l'any 2015, que varen contestar un qüestionari voluntari i anònim que recollia informació sobre les dades sociodemogràfiques, antropomètriques, de sentit de coherència, estrès acadèmic, hàbits esportius i adherència a la dieta mediterrània. Les conclusions més significatives del treball mostren que els estudiants amb un sentit de coherència fort tenen uns estils de vida més saludables, manegen millor l'estrès acadèmic, i la seva percepció del seu estat de salut i qualitat de vida són millors. A més a més, com més gran és el nivell d'activitat física i despesa energètica, menor és l'estrès acadèmic, major és la puntuació d'adherència a la dieta mediterrània i la seva percepció d'estat de salut i qualitat de vida és millor.

1.2. Hàbits d'alimentació i obesitat

La tesi doctoral de Maria del Mar Bibiloni, *Estudi de la prevalença de l'obesitat juvenil a les Illes Balears*, defensada al 2012, volia conèixer la prevalença del sobrepès i de l'obesitat en la població juvenil (dels 12 als 17 anys) de les Illes Balears, analitzar-ne els factors predictors (sociodemogràfics, estils de vida, qualitat de la dieta, activitat física, i autopercepció de la imatge corporal) i la presència d'altres patologies associades o comorbiditat. Així mateix, analitza l'evolució i les tendències futures de l'obesitat i el sobrepès de cara als propers anys. Les principals conclusions d'aquest estudi revelen que un de cada sis adolescents de les Illes Balears pateix sobrepès (el 17,5 %) i un de cada deu

(10,4 %), obesitat. Aquestes xifres situen la prevalença del sobrepès i l'obesitat en nivells similars als d'altres països europeus. La prevalença d'obesitat és similar entre els al·lots i les al·lotes, però la prevalença de sobrepès i d'excés de greix corporal és major en els al·lots i disminueix amb l'edat. En relació amb els factors associats a la prevalença de l'obesitat, destaquen un baix nivell educatiu socioeconòmic dels pares, ometre menjades, la pràctica insuficient d'activitat física: l, en el cas dels al·lots, dormir 7 hores diàries o menys, i, en el cas de les al·lotes, el consum ocasional de tabac.

La prevalença de la síndrome metabòlica en els adolescents de les Illes Balears és del 5,8 %. Aquesta prevalença és major entre els al·lots que entre les al·lotes. Una alta adheència a la dieta mediterrània dificulta la gènesi d'aquesta patologia. Però, tot i que un sector dels adolescents de les Illes Balears exhibeix un patró d'alimentació mediterrani, s'ha observat que, en general, la població juvenil de les Illes Balears es troba en una situació de transició nutricional. Així, si bé l'adheència a la dieta mediterrània és del 57,9 %, només el 28,9 % dels adolescents tenen hi una bona adheència i la qualitat global de la dieta és deficient. A més, s'han identificat dos patrons dietètics principals: el patró dietètic occidental i el patró dietètic mediterrani.

La prevalença de sedentarisme en els adolescents de les Illes Balears és del 37,1 % (22 % en els al·lots i 50,8 % en les al·lotes). En el cas dels al·lots, els nivells d'activitat física i el comportament sedentari són independents un de l'altre, mentre que en les

al·lotes, la disminució de la pràctica d'activitat física s'associa a un increment del temps dedicat a veure la televisió i/o emprar l'ordinador (principalment als 14-15 anys) i a estudiar (principalment als 16-17 anys).

La tesi de Rosa Lull, *Hàbitos alimentaris de la població adolescent de les Illes Balears*, defensada al 2014, volia conèixer els hàbits alimentaris de la població adolescent (entre 12 i 17 anys) de les Illes Balears, la qual cosa es va dur a terme a través d'un estudi epidemiològic en el qual varen participar 1.231 adolescents i que serví per a definir els patrons alimentaris (l'alimentació), avaluar els riscos nutricionals presents, saber quins factors podien influir en el risc nutricional i descriure les diferències de patrons alimentaris en funció del lloc de naixement dels adolescents i de l'illa de residència. Els resultats d'aquest estudi mostren que els adolescents de les Illes Balears, en general, presenten una alimentació allunyada de les piràmides alimentàries i de la dieta mediterrània, que es fa més evident a Mallorca que a Eivissa i Menorca. L'estudi posa de manifest que els adolescents de les Illes Balears presenten un baix consum de vegetals, fruita, fruita seca, peix, carn blanca i llegums i un consum alt de carn vermella, embotits, dolços, begudes ensucrades, snacks no saludables, mantega i altres olis diferents de l'oli d'oliva, pastissos i brioixeria. És per això que els adolescents presenten una baixa ingesta d'hidrats de carboni, fibra i àcids grassos poliinsaturats i un consum excessiu de greixos totals i saturats. La recerca mostra com els adolescents que consumeixen menys greixos totals i satu-

rats i més fruita, verdura i fibra, tenen una alimentació similar a la recomanada a les piràmides alimentàries i en línia amb la dieta mediterrània. Per altra banda, els adolescents presenten un elevat risc de dèficit nutricional, ja que la ingesta de vitamines i minerals és molt baixa, i es fa més patent entre els 14 i els 15 anys. Aquest elevat risc està associat a no esmorzar, mirar la televisió durant les menjades, fumar, patir sobrepès i obesitat, dedicar moltes hores a activitats sedentàries i tenir un origen no mediterrani. En canvi, són factors protectors viure a Menorca o Eivissa i fer quatre o més menjades al dia.

En aquest mateix bloc sobre hàbits alimentaris, se situa també la tesi doctoral de Josep Lluís Coll, *Tendències del pes corporal i factors associats a la població adulta de les Illes Balears (2000-2010)*, defensada al 2015, que conclou que l'obesitat segueix augmentant entre els adults joves de les Illes Balears. Per a arribar a aquest resultat, Coll va analitzar la prevalença de l'obesitat en la població adulta i va apuntar la necessitat de revisar les polítiques sanitàries per fer front a aquesta problemàtica. La tesi apunta que, durant el 2010, la prevalença de sobrepès, obesitat i obesitat abdominal de la població adulta (18-55 anys) de les Illes Balears va ser del 29,4 %, de l'11,2 % i del 33,1 %, respectivament. En general, tot i que en la primera dècada del segle XXI no s'observaren canvis en la prevalença de sobrepès/obesitat en la població adulta de les Illes Balears, la prevalença d'obesitat s'incrementà del 5,1 % al 8,3 % en els adults joves (18-35 anys). Aquest increment de prevalença d'obesitat no està asso-

ciat amb el gènere, la procedència o l'estat professional. Malgrat això, mentre que la prevalença de sobrepès/obesitat va augmentar entre els individus inactius, va disminuir entre els actius. En el cas de les dones joves (18-35 anys), la prevalença de sobrepès/obesitat disminuï un 58 % entre les que es troben en estat laboral actiu. En el cas de les dones de mitjana edat (36-55 anys), no hi hagué diferències en la prevalença de sobrepès/obesitat, i el nivell educatiu fou l'única variable associada. El 75 % de la població adulta de les Illes Balears mostrava insatisfacció amb la seva imatge corporal i quasi la meitat (45,1 %) no mostrà símptomes de preocupació amb el seu pes corporal. El 81 % de dones mostraren més insatisfacció amb la seva imatge corporal. En els homes el percentatge fou del 67,1 %. En aquest sentit, les dones nascudes a Amèrica del Sud mostraren un major grau d'insatisfacció amb la seva imatge corporal, però, a la vegada, una major conscienciació amb el seu pes. Els adults joves (18-35 anys) es mostraren com un grup d'alt risc sanitari. Les conclusions del treball apunten a la necessitat de: (i) revisar les actuals polítiques sanitàries donat l'increment de l'epidèmia de l'obesitat en la població adulta jove i l'elevat risc cardiovascular que presenta la població balear, juntament amb l'elevat grau d'insatisfacció corporal; i (ii) d'implantar, com a objectiu principal de les autoritats sanitàries de les Illes Balears, programes centrats en la divulgació de les conseqüències de l'excés de pes amb la promoció d'una alimentació sana i de l'activitat física regular.

1.3. Les alteracions de comportament, els trastorns d'ansietat i l'estrès

La tesi doctoral de Maria Balle, *De-tecció i intervenció en factors de risc psicològics i psicofisiològics associats al desenvolupament de problemes d'ansietat en adolescents*, defensada al 2011, analitza els factors implicats en els trastorns d'ansietat en adolescents. L'estudi inclou l'avaluació d'un programa de prevenció de l'ansietat en adolescents que aporta dades importants sobre el seu impacte. Balle analitza els factors implicats en els trastorns d'ansietat en adolescents. Els resultats obtinguts indiquen que l'afectivitat negativa –això és la tendència a experimentar un ventall d'estats emocionals negatius i a activar els sistemes motivacionals defensius– determina en gran manera la regulació emocional negativa. S'entén per regulació emocional el conjunt de respostes que influeixen en l'experiència i l'expressió de les emocions. La tesi també aporta noves dades respecte a la detecció de subjectes en risc de desenvolupar de trastorns d'ansietat. A més, l'avaluació del programa de prevenció ha determinat que sembla que provoca reduccions significatives en les variables de risc i de simptomatologia ansiosa..

La tesi doctoral de Glòria Grases, *Estudio sobre la ansiedad y el estrés: su relación con parámetros bioquímicos y su influencia en el rendimiento académico. Estrategias para reducir los niveles de ansiedad en los estu-*

diantes, defensada al 2011, analitza la influència de l'ansietat i l'estrès en el rendiment acadèmic amb la finalitat de tenir en consideració aquestes variables a l'hora d'aplicar mesures preventives i contribuir a una reducció dels nivells de fracàs escolar. En el cas de les Illes Balears, l'índex de fracàs escolar és d'un 38 %, un dels més elevats de l'Estat. Els resultats apunten a un augment significatiu del nivell d'ansietat en funció de si els estudiants es troben a principi de curs (condicions basals) o en situació d'exàmens. L'estat d'ansietat coincideix amb una pèrdua de magnesi en l'organisme, la qual cosa permet relacionar la resposta psicològica emocional de l'ansietat amb patologies relacionades amb el magnesi. Això obre un interessant camp d'estudi per entendre millor la relació entre ansietat/estrès i salut física/psíquica. Els resultats mostren un increment molt significatiu de l'ansietat del moment (ansietat-estat) a final de curs amb relació al principi de curs i una ansietat general deguda a la personalitat (ansietat-tret) que es manté constant al llarg del curs. Els resultats obtinguts indiquen que els nivells d'ansietat disminueixen de manera molt significativa després de visualitzar un vídeo d'humor.

La tesi doctoral de Francisca Moreno: *Análisis de tres modalidades de intervención para alumnado con alteraciones de comportamiento en la ESO: obstáculos para la inclusión. Un estudio de casos*, defensada al 2012, investiga les diferents modali-

tats d'intervenció per a l'alumnat de secundària amb alteracions de comportament i els obstacles que es generen en aquestes intervencions que els impedeixen o dificulten la inclusió. Segons aquest estudi, l'alumnat de secundària amb alteracions de comportament tenen una baixa satisfacció pel que fa als instituts, una baixa autoestima i un autoconcepte negatiu pel fracàs que arrossegueu des de l'escolarització. Aquests alumnes desconfien de les seves possibilitats, tenen una escassa participació en el procés d'aprenentatge, tant individual com col·lectiu, una alta desmotivació i dificultats d'aprenentatge. Pel que fa al professorat, necessita aprofundir en la competència professional i personal i en les habilitats comunicatives i de diàleg amb l'alumnat. També necessita reflexionar sobre les expectatives que té sobre el progrés d'aquest l'alumnat i s'ha de plantejar els beneficis del treball col·laboratiu i cooperatiu entre els docents i modificar la desconfiança cap a les possibilitats d'aprenentatge de l'alumnat.

Finalment, la tesi d'Alejandro de la Torre Luque: *Complex trajectories of anxiety across adolescence: Towards the discovery of new markers for early detection and treatment*, defensada recentment (enguany, 2018), contribueix a la cerca de marcadors de símptomes d'ansietat en l'adolescència. La tesi consisteix en cinc estudis que tenen com objectiu obtenir evidència des de diferents sistemes humans (subjectiu i cardíac). El primer estudi és una metaanàlisi dels marcadors no

lineals (entropia, dimensió fractal, etc.) i la relació que tenen amb els trastorns emocionals. El segon estudi explora la trajectòria de símptomes d'ansietat al llarg de tres anys acadèmics d'educació secundària. Al tercer estudi s'avalua el funcionament del sistema cardíac d'adolescents en risc de trastorns d'ansietat en un dia normal de classe. El quart estudi investiga la resposta cardíaca en condicions d'estrès. Com objectiu secundari, el cinquè estudi estudia l'efecte d'un programa preventiu (el programa SUPER-Ad) per reduir la simptomatologia ansiosa. Com a principals troballes, s'han identificat diversos marcadors que caracteritzen adolescents amb problemes d'ansietat: el sistema cardíac dels adolescents amb risc de trastorns mostrava menys dimensió fractal (la dimensió d'expansió d'un sistema fisiològic) en condicions naturals i més entropia mostral (un marcador de la quantitat de nova informació produïda per un sistema fisiològic amb el pas del temps) quan s'enfrontaven a una situació d'estrès. A més, el programa SUPER-Ad es va mostrar efectiu per detenir la trajectòria natural creixent de simptomatologia ansiosa. Per concloure, aquesta tesi presenta una evidència sòlida de la rellevància de diferents marcadors en adolescents amb problemes d'ansietat. També s'inclou un programa preventiu per reduir l'ansietat amb suport empíric. D'aquesta tesi es deriven algunes implicacions pràctiques per promoure un desenvolupament socioemocional més saludable en l'adolescència.

2. Joventut i estratègies de migració

La tesi doctoral de Caterina Thomàs, defensada al 2018, aborda la migració temporal basada en les expectatives professionals (passades, presents i futures) de la població espanyola recentment establerta a Tolosa (França). Amb el títol *Creuar els Pirineus en moments d'incertesa. Les xarxes transnacionals en els desafiaments professionals de joves espanyols a Tolosa (França)*, l'estudi analitza les estratègies per a organitzar el procés de mobilitat; producte d'una successió de situacions transnacionals d'interacció que ajuden a construir i activar informació útil que permet accedir a recursos concrets per trobar feina i residir en un nou context.

La metodologia és mixta: qualitativa i quantitativa, basada en una entrevista semidirigida i un qüestionari per construir les xarxes personals. La mostra es conforma amb cinquanta-set persones (d'homes i dones), d'edats variables, entre els vint i els quaranta anys, i amb diferents nivells de qualificació. Els resultats de l'estudi mostren que l'articulació de l'anàlisi de les xarxes personals i de les cadenes d'accés als recursos és clau en la inserció diversificada d'aquestes persones a la nova ciutat d'adopció.

El procés de mobilitat explica la diversitat de formes d'inserció social, d'accés a l'edat adulta i d'estabilització relacional d'aquesta població. Aquestes estratègies relacionals transnacionals es construeixen i transformen constantment, com un procés involucrat en les interaccions i els entorns socials en què participen les persones, sense oblidar el context estructural en el qual viuen. D'aquesta manera, els vincles interpersonals transnacionals ens permeten discernir l'aparició d'espais col·lectius d'intercanvi i grups socials que expliquen les estructures de sociabilitat i suport social.

La presència d'individus en grups transnacionals condueix a la formació de xarxes personals i afecta l'estabilització relacional als seus llocs de residència. Aquest conjunt d'influències recíproques entre xarxes personals més o menys estabilitzades, les relacions identificades en les etapes inicials de la migració i la interacció entre les relacions personals que generen col·lectius de sociabilitat transnacional, contribueixen a explicar els fenòmens d'expatriació i les migracions relacionades amb el treball que es tracten en aquesta tesi.

3. Joves i educació

Sota aquesta temàtica es troba la tesi de Beatriu Pons, *Disseny d'un programa de capacitació en competències bàsiques TIC per a alumnes de secundària*, defensada al 2013. Aquesta tesi proposa la metodologia didàctica per projectes per a millorar les competències en les tecnologies de la informació i la comunicació (TIC) de forma natural dins els processos d'aprenentatge dels alumnes de secundària de les Illes Balears.

A partir d'un estudi fet amb 1.033 d'alumnes de 16 centres d'ensenyament, la investigadora ha constatat que els alumnes de secundària de les Illes Balears -i també els seus professors i professores- tenen un nivell mitjà, però insuficient, de competències en TIC, per la qual cosa cal desenvolupar programes de formació que es puguin incloure en l'àmbit de l'educació formal, perquè els alumnes de secundària acabin l'educació obligatòria amb els coneixements i les habilitats suficients relacionades amb l'alfabetització informàtica, tecnològica i digital, de manera que puguin desenvolupar-se amb èxit en un context social i econòmic en el qual les TIC tenen ja un paper central.

La proposta didàctica que desenvolupa la investigadora està basada en la metodologia per projectes, que permet fer un ús significatiu de les TIC, treballar totes les competències bàsiques TIC integrades de forma global en un procés general i a partir dels interessos i inquietuds dels alumnes. Es tracta d'una metodologia flexible, que permet donar resposta a les diferents necessitats en competències TIC, tant del professo-

rat com de l'alumnat, i adaptable a les diferents realitats quant a la disposició de mitjans tecnològics que es poden trobar als centres de secundària de les Illes Balears.

El programa consisteix en una proposta d'activitats diverses que permeten treballar amb les TIC els continguts de qualsevol assignatura d'educació secundària i no necessàriament relacionada amb les TIC, com pugui ser biologia, història o les assignatures de llengües. Les activitats proposades giren al voltant d'un tema d'interès de l'assignatura escollida en les quals les TIC es converteixen en una eina més del procés d'aprenentatge, de manera que, treballant-hi, tant alumnat com professorat augmenten les seves competències digitals.

Relacionat també amb l'educació i la millora del sistema educatiu, tot i que no orientat específicament sobre els joves, se situa també la tesi de David Sánchez, *Burn-out als centres públics de secundària de les Illes Balears*, defensada al 2014. Aquesta tesi investiga l'impacte de la síndrome d'esgotament professional (*burn-out*) sobre el professorat dels centres d'ensenyament públic de les Illes Balears. L'estudi conclou que cal fomentar una escola saludable a partir dels plans de prevenció de riscos laborals, seguretat i salut, per aconseguir reduir un dels problemes més importants que afecten el sistema educatiu, el *burn-out*. És a partir de la reducció d'aquesta problemàtica psicosocial que es podrà aconseguir incidir positivament en els resultats acadèmics dels alumnes i minimitzar un altre problema greu, el problema del fracàs escolar a les Illes Balears.

En l'àmbit educatiu, però amb una orientació més socioeducativa, se situa la tesi de Francisca Munuera, *Adolescentes sujetos a medidas judiciales en la Región de Murcia: una aproximación desde la exclusión social y educativa*, defensada al 2014. Aquest treball aporta una descripció de la situació dels adolescents subjectes a mesures judicials de la regió de Múrcia des de la consideració de la delinqüència juvenil com un fenomen social que afecta especialment els adolescents que viuen trajectòries de vulnerabilitat. La investigadora planteja que els adolescents en conflicte es troben immersos en situacions de vulnerabilitat, exclusió social i exclusió educativa que incideixen en el desenvolupament de les conductes delictives.

Així, Munuera assenyala que les transformacions socioeconòmiques - amb fenòmens com l'atur i la precarització laboral, l'envelliment demogràfic, la diversitat ètnicoracial i els nous models de família- fan aflorar noves manifestacions de pobresa i desigualtat que dificulten l'exercici dels drets bàsics de la ciutadania i que incideixen en la delinqüència juvenil. La investigadora s'aproxima a l'estudi d'aquest fenomen des d'una visió ecològica que té en compte els aspectes familiars, socials, econòmics i, sobretot, educatius que hi ha darrere els casos personals d'aquests adolescents en conflicte amb la llei. S'allunya, així, de visions catastrofistes i d'una percepció social que magnifica les conductes delictives dels adolescents com a conseqüència de l'enorme repercussió mediàtica dels casos més greus.

Fruit de la recerca, Munuera destaca que les taxes de criminalitat adolescents són inferiors a la mitjana

europea, malgrat la percepció social. La tesi doctoral posa de manifest les vulnerabilitats del context familiar d'aquests adolescents, i n'assenyala com a causes la precarietat laboral i l'escassa formació dels pares. A més, també destaca que, en un percentatge important de casos, els adolescents provenen de famílies monoparentals i han tingut alguna relació anterior amb els serveis socials.

També destaca la vulnerabilitat d'aquests adolescents fruit de la seva socialització en grups d'iguals que presenten similars patrons de conducta i en el marc dels quals aprenen les conductes delictives. En aquest aspecte, remarca que l'absència d'activitats d'oci estructurades i la desvinculació de contextos protectors com l'escola generen un espai de risc cap a l'acció delictiva.

Així, apunta la importància de les vulnerabilitats en el context escolar. La investigadora assenyala que els itineraris escolars dels adolescents en conflicte amb la llei es caracteritzen per dificultats en la promoció de cursos des d'etapes inicials, problemes d'absentisme i presència d'expedients disciplinaris i expulsions que els condueixen a l'abandonament.

La recerca posa de manifest que, sovint, el centre escolar esdevé un espai inhòspit i expulsiu per a aquests adolescents, que acaben per augmentar les taxes de fracàs i abandonament escolar. A més, els adolescents que més aviat es desvinculen de la institució educativa presenten una consolidació més gran de la trajectòria delictiva. D'aquesta manera, es fa evident que l'escola té una part de responsabilitat, fonamentalment pel que fa a la prevenció.

4. Història, adolescència i joventut

La tesi doctoral de Joana Maria Pujadas, *Procés de transició de la mortalitat infantil i juvenil de Palma entre mitjan segle XIX i mitjan segle XX*, defensada al 2010, analitza el procés de de transició de la mortalitat infantil i juvenil de Palma entre mitjan segle XIX i mitjan segle XX. Específicament, l'objectiu principal de la recerca va ser aprofundir sobre el model demogràfic balear. Per a establir les característiques que defineixen el model demogràfic, Pujadas n'ha fixat la cronologia d'inici i final, ha establert el patró estructural i epidemiològic que el defineix, n'ha assenyalat les causes i ha caracteritzat la sobremortalitat urbana a partir de la influència de la institució benèfica de la Inclusa. La investigació confirma que el comportament demogràfic de Palma i de les Illes Balears, en el seu conjunt, era el més avançat de l'Estat espanyol. De fet, les Illes Balears varen gaudir en aquest període de l'esperança de vida en néixer més elevada de tot l'Estat i ja aleshores eren considerades una província sanitàriament avançada.

Conclusions i anotacions finals

Com a anotacions finals, es vol evidenciar la quantitat de tesis llegides a l'àrea de la salut física i mental. En canvi, les tesis en altres àrees d'interès per al coneixement de la situació dels joves, en l'àmbit social o educatiu, són més escasses. Aquesta anàlisi remarca la importància de realitzar recerques que incorporin les vessants socioeducatives per ampliar el coneixement sobre la realitat dels joves en el context de les Illes Balears. Un altre element que cal destacar, és que molts dels treballs no són necessàriament locals, sinó també amb una mirada nacional o internacional. A més, hi ha també altres treballs igualment interessants que s'han llegit en altres universitats i que no han estat inclosos en aquest capítol, ja que només hem analitzats les tesis doctorals llegides a les Balears. Però seria interessant, per al futur, analitzar altres universitats que tracten el tema de la joventut a les Illes Balears.

Referències bibliogràfiques

- Arbós, M. T. (2017). *Actividad física y salud en estudiantes universitarios desde una perspectiva salutogénica* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Balle, M. (2011). *Detecció i intervenció en factors de risc psicològics i psicofisiològics associats al desenvolupament de problemes d'ansietat en adolescents* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Bennasar, M. (2012). *Estilos de vida y salud en estudiantes universitarios: la Universidad como entorno promotor de la salud* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Bibiloni, M. del M. (2012). *Estudi de la prevalença de l'obesitat juvenil a les Illes Balears* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Coll, J. Ll. (2015). *L'obesitat segueix augmentant entre els adults joves de les Illes Balears* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB..
- Grasses, G. (2011). *Estudio sobre la ansiedad y el estrés: su relación con parámetros bioquímicos y su influencia en el rendimiento académico. Estrategias para reducir los niveles de ansiedad en los estudiantes* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Llull, R. (2014) *Hábitos alimentarios de la población adolescente de las Illes Balears*. [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Moreno, C. (2012). *Factores que influyen en la actividad física y en los hábitos alimentarios de los estudiantes universitarios* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Moreno, F. (2012). *Análisis de tres modalidades de intervención para alumnado con alteraciones de comportamiento en la ESO: obstáculos para la inclusión. Un estudio de casos* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Munuera, F. (2014) *Adolescentes sujetos a medidas judiciales en la Región de Murcia: una aproximación desde la exclusión social y educativa* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Pons, B. (2013) *Disseny d'un programa de capacitació en competències bàsiques TIC per a alumnes de secundària* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Pujadas, J. M. (2010). *L'evolució de la mortalitat infantil i juvenil a la ciutat de Palma (Mallorca, 1838-1960)* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Sánchez, D. (2014) *Burnout als centres públics de secundària de les Illes Balears* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Thomàs, C. (2018). *Cruzar los Pirineos en momentos de incertidumbre. Las redes transnacionales en los desafíos profesionales de jóvenes españoles en Toulouse* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.
- Torre de la Luque, A. (2018) *Complex trajectories of anxiety across adolescence: Towards the discovery of new markers* [tesi doctoral inèdita]. Palma: UIB.